روزنامه شرق

دوشنبه ۲۴ بهمن ۱۴۰۱ • ۲۲ رجب ۱۴۴۴ • ۱۳ فوریه ۲۰۲۳ • سال بیستم • شماره ۴۴۹۵ • ۱۲ صفحه • ۱۰۰۰۰ تومان

نگاهی به تغییر و تحولات ۴۱ دوره برگزاری جشنواره فیلم فجر

وقتی فیلم‌های اجتماعی نظر داوران را جلب می‌کنند

بهناز شیربانی: جشنواره چهل‌ویکم فیلم فجر به پایان رسید؛ دوره‌ای که هم پیش از برگزاری با حواشی بسیاری همراه بود و هم در تمامی روزهای برگزاری آن، کوچک‌ترین اظهارنظر از سمت مدیران فرهنگی، دست‌اندرکاران برگزاری جشنواره یا حتی میهمانان جنجال‌برانگیز می‌شد...

صفحه ۱۱

محمدجعفر منتظری، دادستان کل تهران:

افرادی که کشته‌سازی کردند مورد عفو قرار نخواهند گرفت

محمدجعفر منتظری در بازدید از مجموعه زندان مرکزی اصفهان از خوابگاه‌ها، کارگاه‌های بنیاد تعاون و اشتغال زندانیان گفت: افرادی که کشته‌سازی کرده و خسارت به بار آوردند، مورد عفو قرار نخواهند گرفت و باید در پیشگاه قانون و مردم جوابگو باشند.

صفحه ۲

در «شرق» امروز می‌خوانید: اینترنت بی‌کیفیت است یا توقع‌ها بالاست؟، ۳ روزنامه‌نگار دیگر آزاد شدند، واکنش استانداری آذربایجان غربی به یک گزارش، وزارت اقتصاد به سرمقاله «شرق» پاسخ داد

گزارشی از سنگ‌اندازی‌های آمریکا در بازار عراق و مشکل مسافران ایرانی برای تهیه ارز در این بازار

همسایه کوک شد؟

گزارش تیتر یک را در صفحه ۴ بخوانید

پایتخت در دیگ برف

روزهای برفی دست و پای پایتخت را بست و سهم پارلمان تهران را در انتقاد از «بهشت» به هم ریخت

صفحه ۱۰

عکس: عباس کوثری، شرق

سرمقاله

نمایی از دولت‌های فرومانده در اندیشه حکمرانی

حجت میرزایی

نوام چامسکی مهم‌ترین مأموریت دولت‌ها را تضمین حقوق شهروندی در سرزمین خود و خارج از آن، حفظ و تقویت نهادهای دموکراتیک کارآمد (و نه صرفا قراردادی و صوری) و برقراری امنیت اجتماعی و انسانی می‌داند. در تحلیل او دولت‌های فرومانده (شکست‌خورده) الزاما دولت‌های ضعیف نیستند؛ بلکه دولت‌هایی هستند که با وجود برخورداری از سازوبرگ‌های متعدد دیوان‌سالارانه و نظامی از انجام این مأموریت‌ها درمی‌مانند. در نگاه او «آلمان نازی» و «شوروی استالینیستی» که با هیچ معیاری ضعیف نبودند، هم دولت‌هایی فرومانده تلقی می‌شوند. چه‌بسا دولت‌ها با ایفای نقش فرامرزی خارج از عرف قواعد معتبر جهانی و حقوق بین‌الملل، قلمرو خود را گسترش دهند و درحالی‌که شهروندان آنها با فقر و نابرابری فزاینده و تضییع مکرر حقوق شهروندی یا تضعیف نهادهای دموکراتیک روبه‌رو هستند، او دولت سرکش آمریکا در دوره بوش را نمونه بارزی از دولت‌های فرومانده می‌خواند.

اندیشمندان توسعه، سطحی از درماندگی دولت‌ها در دوران گذار از جامعه‌ای سنتی به مدرن را با بحران‌هایی مانند بحران نفوذ، بحران حاکمیت، بحران کارآمدی، بحران مقبولیت و... توصیف کرده‌اند که دولت‌ها از انجام ماموریت‌های اصلی خود برای انجام وظایف حاکمیتی مانند صدور شناسنامه، برقراری نظم و امنیت عمومی و مدیریت پول ملی، ایجاد برابری در فرصت‌ها و موهبت‌های توسعه، تنظیم روابط میان مردم یا میان دولت با مردم و پیشگیری از جرائم و بزهکاری‌های اجتماعی بازمی‌مانند. با شکل‌گیری دولت‌های رفاه و توافق عمومی برای ضرورت مداخله مؤثر دولت در دستیابی به رفاه و حقوق شهروندی، دولت‌ها وظیفه یافتند زمینه‌های حقوقی و سازوکارهای مالیه عمومی برای رونق کسب‌وکار و رقابت اقتصادی و تضمین حقوق شهروندی و رفاه شایسته انسانی را برای شهروندان خود فراهم کنند. دولت‌های فرومانده در این تحلیل، دولت‌هایی‌اند که یا همچنان در جدال پیشامدرن برای تثبیت خود تلاش می‌کنند و از اساس با مأموریت‌های نوین «نهاد دولت» بیگانه‌اند («دولت‌های بی‌تفاوت») یا دولت‌هایی که از انجام وظایف حاکمیتی خود ناتوان و در ایجاد زمینه رقابت اقتصادی، محیط کسب‌وکار مناسب و فرصت‌های برابر برای توسعه انسانی عاجزند؛ اما پرشمار و راه‌به‌راه در کسب‌وکارها و زندگی خصوصی مردم سرک می‌کشند و آزار می‌رسانند یا در هیبت یک دولت کاسب‌کار به رقابتی نابرابر با بازار و بنگاه‌های اقتصادی برمی‌خیزند و از هر ابزاری برای بیرون‌راندن رقیب (بازار و بخش خصوصی) دریغ نمی‌کنند. این گونه از دولت‌های فرومانده را «دولت متناقض» یا «دولت کارشکن، دولت توسعه‌ستیز یا دولت مردد» نامیده‌اند. از دهه ۱۳۹۰ با شکل‌گیری نظریه حکمرانی خوب، دولت‌های فرومانده دولت‌هایی‌اند که از آزادی بیان و فضای باز رسانه‌ای جلوگیری می‌کنند، با بی‌ثباتی سیاسی و خشونت‌های اجتماعی مواجه‌اند، در مبارزه و مهار فساد یا بی‌تفاوت یا ناتوان‌اند، سیاست‌ها و برنامه‌های آنها ناکارآمد و بی‌اثرند، دولت‌های فرومانده دولت‌هایی‌اند که از نظارت و تنظیم‌گری عمومی با ابزارهای متعارف بازمانده یا بی‌تفاوت‌اند، سرریزهای منفی فعالیت‌های اقتصادی مانند آلودگی‌ها به بلایی بنیان‌افکن تبدیل می‌شوند و فعالیت‌هایی با خیر همگانی و سرریزهای مثبت مانند انتشار کتاب و تولید داروهای ضروری با انبوهی از نااطمینانی یا نوسان قیمتی و مقرراتی روبه‌رو و ادامه آنها غیرممکن می‌شود. و بالاخره دولت‌های فرومانده دولت‌هایی‌اند که به جای قانون مبتنی بر قرارداد عمومی، سلیقه‌ها و پسندها یا جایگاه‌های مبتنی بر قدرت سخت تعیین‌کننده روابط بین مردم یا دولت و مردم است و نهادهای فراقانونی هر روز از جایی سر برمی‌آورند تا حقوق شهروندی و امنیت انسانی مردم را نادیده بگیرند. دولت‌های لیبی، سوریه و عراق و افغانستان بدترین نوع از این دولت‌ها در منطقه و حوالی ما به شمار می‌روند. ازاین‌رو برای نشان‌دادن شایستگی و توانایی یا فرومانده‌گی دولت‌ها بهترین معیار، سنجش و ارزیابی و مقایسه میزان پاسخ‌گویی آنها، قانون‌گرایی، کامیابی در مهار فساد و خشونت، آزادی رسانه‌های همگانی، شفافیت و دسترسی آزاد به اطلاعات و اثربخشی سیاست‌های رسمی و برنامه‌های دولت‌ها در دستیابی به توسعه، رشد درآمد سرانه و کاهش فقر و نابرابری و بی‌کاری و بهبود مستمر محیط کسب‌وکار و قدرت رقابت‌پذیری اقتصادی است. به زبان کوتاه دستاورد حکمرانی خوب، برقراری تعامل و تعادلی پایدار میان دولت، بازار و جامعه مدنی است. و بالاخره با افزایش روزافزون نااطمینانی‌ها و نوسانات و پیچیدگی‌های چندبعدی دنیای امروز، مأموریت مهم دولت‌ها در ترسیم چشم‌انداز روشنی از آینده و ایجاد و بهبود مستمر افق برنامه‌ریزی برای بنگاه‌های اقتصادی و خانوارها تعریف شده است. براساس‌این دولت‌های فرومانده دولت‌هایی‌اند که نه‌تنها در کاهش نااطمینانی و افزایش افق‌های پیش‌بینی‌پذیر، مهار و مدیریت نوسانات اقتصادی و اجتماعی، تبدیل ابهامات به روشنی و فرصت‌های عبور از پیچیدگی‌ها ناتوان‌اند؛ بلکه خود اطوار و اصنافی از پیش‌بینی‌ناپذیری و ابهام و نااطمینانی را دامن می‌زنند. تعریف و شاخص‌های دولت‌های فرومانده هرچه باشد، نتیجه آن چیزی جز درماندگی صاحبان کسب‌وکار و شهروندان در کسب‌وکار و زندگی روزمره و بازماندگی از حقوق شهروندی تراز دنیای نوین نیست.

یادداشت

کشتی‌نشینان نگران و ملوانان باایمان

محسن هاشمی‌رفسنجانی

انقلاب اسلامی وارد چهل‌وپنجمین سال عمر خود شد و مطابق با هر سال راهپیمایی ۲۲ بهمن، طلیعه سال جدید عمر انقلاب بود. من در شهرستان رفسنجان در راهپیمایی حضور داشتم و جمعیت درخور توجهی از مردم هم در راهپیمایی امسال شرکت داشتند که البته باید ضمن قدردانی از حضور مردم، مسئولان به دو نکته توجه داشته باشند:

نخست اینکه حاضران در راهپیمایی همه مردم نیستند، مثلا در شهری مثل تهران، حتی اگر ۵۰۰ هزار نفر هم در راهپیمایی شرکت کرده باشند، حدود پنج درصد شهروندان تهرانی هستند، بنابراین باید به ۹۵ درصد دیگر مردم توجه داشت که البته نمی‌توان همه آنها را مخالف دانست اما بخش شایان توجهی نیز به دلایل مختلف از حضور در راهپیمایی خودداری کردند. دوم آنکه خواسته‌های همان بخشی از جامعه را نیز که در راهپیمایی حضور یافتند، نباید مصادره کرد و به معنای تأیید و حمایت از عملکرد مسئولان دانست. اکثر راهپیمایی‌کنندگان اتفاقا از اقشار پایین‌تر از متوسط جامعه هستند و به‌شدت درگیر مسائل معیشتی و با این حال حفظ اصل انقلاب را بر هر چیز دیگر ترجیح می‌دهند و با هر اقدامی حتی شرکت در راهپیمایی سعی می‌کنند اصل انقلاب حفظ شود تا اصلاح صورت گیرد و مشکلات حل شود. برای اینکه موضوع روشن‌تر شود، به مثالی اشاره می‌کنم. همه کسانی را که در راهپیمایی ۲۲ بهمن شرکت کردند، می‌توان به حاضران در کشتی تشبیه کرد که در توفانی گرفتار شده است و این سرنشینان با هر وسیله‌ای سعی می‌کنند از غرق‌شدن کشتی جلوگیری کنند و آب داخل کشتی را تخلیه کنند.

ادامه در صفحه ۴

یادداشت

مولدسازی به سبک روسی

مرتضی چینی‌چیان*

جنگ و تحریم نه‌تنها ضربه‌های کاری به کارایی اقتصادی می‌زند و سبب آب‌رفتن و کوچک‌ترشدن اقتصاد ملی می‌شود بلکه معمولا از طریق ملی‌کردن، مصادره‌کردن، غیرقانونی‌کردن، فروش دارایی‌های ملی (بخوانید مولدسازی)، سبب بازتوزیع یا به‌عبارت روشن‌تر، دست به دست شدن ثروت ملی می‌شود. این روند بازتوزیع که هم‌زمان است با کوچک‌ترشدن اقتصاد ملی، فرصت طلایی برای حلقه‌های فاسد فراقانونی یا الیگارش‌ها پدید می‌آورد تا بتوانند با چنگ‌اندازی به منابع و دارایی‌های کشور به تمرکز بیشتر ثروت خود بپردازند. معمولا هیچ کشوری را گریزی از آن نیست، خواه روسیه باشد خواه ایران. در روسیه تا قبل از تحریم بیش از هزار شرکت غربی حدود ۵۰۰ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری مستقیم انجام دادند و حالا ناچارند به خاطر تحریم از روسیه بیرون بروند. اکنون این صدها میلیارد دلار آماده برای چنگ‌اندازی توسط پوتین و یاران اوست. برای نمونه از ۱۴ میلیارد دلاری که بریتیش‌پترولیوم در یک شرکت نفتی روسی به نام «روس‌نفت» سرمایه‌گذاری کرده است، شاید بتواند به ازای هر دلار آن چند سنتی به دست آورد. شاخص‌ترین نمونه چنگ‌اندازی الیگارش‌ها به اقتصاد روسیه، خود ولادیمیر پوتین است. او که در دهه ۱۹۹۰ به بزرگ‌ترین الیگارش روسیه تبدیل و صاحب یکی از مهم‌ترین بانک‌های روسیه «روس‌بانک» شد، توانست آن را به سوسیته‌جنرال (Societe General) یک کمپانی چندملیتی فرانسوی بفروشد. حالا به خاطر تحریم، سوسیته‌جنرال ناچار است از روسیه خارج شود و پوتین برای خرید آن پا پیش گذاشته و آن را به مبلغ ۵۰۰ میلیون یورو خریده است. این مبلغ تنها ۳۵ درصد ارزش واقعی روس‌بانک است.

ادامه در صفحه ۴

توسعه مبتنی بر حمل‌ونقل همگانی؛ سیر تاریخی، تحول نظری، تفاسیر متنوع و انحرافات از رویکرد در ایران

در ستایش پیاده

۶

گزارش «شرق» از دلایل سفر رئیسی به چین

یک سفر و چند هدف

۲

در گفت‌وگو با روبن واردانیان، وزیر کشور دولت آرتساخ مطرح شد

ایران برای صلح قفقاز سیاست فعال‌تری داشته باشد

۵

تداوم حاشیه قهرمانی فصیحی در رقابت‌های قهرمانی آسیا

مورد جدید «فرزانه»

۹

واقعیت‌های برجامی چه می‌گویند؟
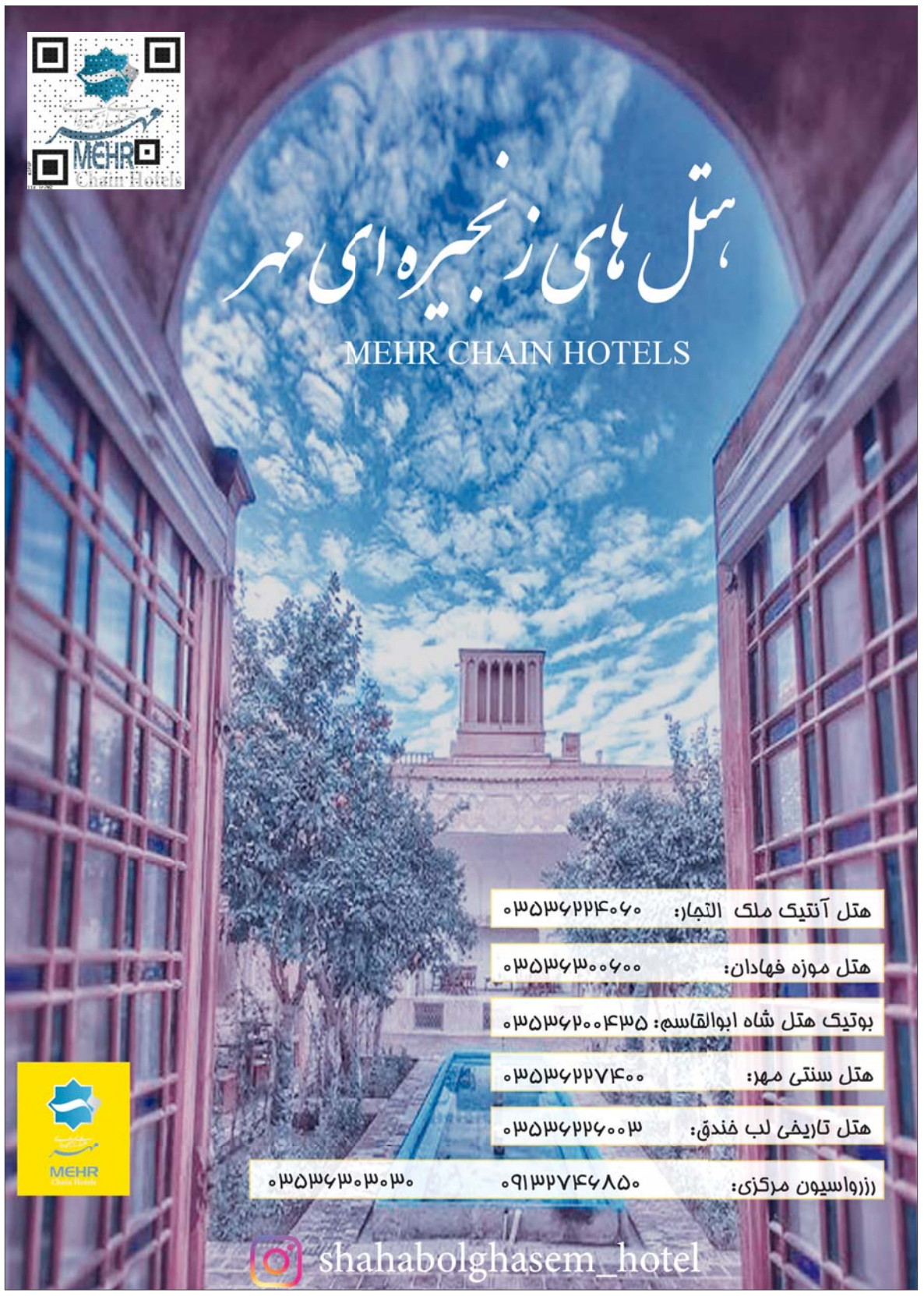
۲